

Η Ελπίδα σε Κρίση

Κουλτούρα και Τέχνη στην εποχή της παγκοσμιοποίησης

Κώστας Παπαλιώζης

Ο καπιταλισμός καθώς σπρώχνει τους αγρότες στην εκποίηση της γης τους, τους μετατρέπει σε μισθωτούς-προλετάρους.

Μαρξ

Ο Ζωγράφος και συγγραφέας Γιώργος Μιχελακάκης (φωτό: Γιάννης Δραμιτινός)

Σε έναν κατάλογο από έκθεση έργων του Νίκου Σουλάκη το 1986 με τίτλο Images and memories, διαβάζουμε τα εξής: «Οι πίνακες ..σ'αυτή την έκθεση ίσως να ξενίσουν αυτόν που θα ψάξει να βρει τις εμπειρίες και τα βιώματα του ζωγράφου μέσα σ' ένα βιομηχανικό κι απρόσωπο – ίσως – περιβάλλον μιας μεγαλόπολης», και παρακάτω διαβάζουμε πως τα έργα αυτά έγιναν από «χρέος σε ένα κόσμο που ναι μεν χάθηκε, αλλά που ένα μέρος του υπάρχει ακόμα μέσα μας». Τα έργα αυτά όπως καταλαβαίνουμε δεν αποδίδουν ρεαλιστικά τη ζωή όπως ήταν στην ελληνική ύπαιθρο. Αποδίδουν περισσότερο τη διάθεση του καλλιτέχνη που κατασκεύασε τέτοιες εικόνες εκ των υστέρων, αφού έφυγε από το χωριό, και που τώρα καθώς βιώνει την κοινωνία της πόλης αποξενωμένος, αναπολεί εξιδανικευτικά τον κόσμο του χωριού που έφυγε ανεπιστρεπτή.

Η νοσταλγία για τη φύση και το χωριό, είναι κάτι που αναδεικνύεται επανειλημμένα από τους καλλιτέχνες από τα μέσα του 19ου αιώνα και ύστερα, καθώς ο αστικοποιημένος κόσμος αναπολεί τη φύση που καταστράφηκε και το χωριό που εγκαταλείφθηκε. Στη δική μας μετανάστευση η αναφορά στο χωριό, γίνεται ως προσπάθεια επαναϊσορρόπησης σε μια κατάσταση διαταραγμένη, που προκαλείται από τις ανταγωνιστικές αξίες μεταξύ του χωριού και της πόλης.

Ένας άλλος ζωγράφος που την ίδια περίοδο είχε ως θέμα στη ζωγραφική του, τις αυλές των μεταναστευτικών σπιτιών, είναι ο Παύλος Λασπατζής (Paul Laspagis). Το «Back Yard», η αυλή στο πίσω μέρος του σπιτιού που περικλείεται συνήθως από ξύλινο φράχτη είναι ο χώρος με τα μεσογειακά φυτά, τις γλάστρες και τα λουλούδια που η πλειοψηφία των μεταναστών διατηρεί και καλλιεργεί. Είναι ο χώρος όπου εκδηλώνεται όχι μόνο το γεωργικό παρελθόν, αλλά και ο χώρος που προσδιορίζει τα στενά όρια μέσα στα οποία ο μετανάστης μπορεί να αισθάνεται ελεύθερα. Ο Λασπατζής για χρόνια ζωγράφιζε αυτές τις αυλές, χωρίς να απεικονίζει τους ανθρώπους. Η αναφορά στον μετανάστη που ήλθε από το χωριό στην πόλη της μετανάστευσης γίνεται έμμεσα εδώ, καθώς θέμα του είναι ο φυσικός κόσμος του χωριού, που οι με-

Ο ζωγράφος Παύλος Λασπατζής (Paul Laspagis).

τανάστες συντηρούν στις αυλές των σπιτιών τους. Με ένα ρωμαλέο σχέδιο και χρωματικούς τόνους που δεν εξιδανικεύουν, αλλά αναδεικνύουν ένα αρχετυπικό παρελθόν κοντά στη γη και τη φύση, ο Λασπατζής επέμεινε για χρόνια να αναδεικνύει την δυσκολία του μεταναστευτικού κόσμου να προσαρμοστεί μέσα στη μεγαλόπολη.

Ακόμα ένας άλλος ζωγράφος την δεκαετία του '80 ο Φρίξος Ιωαννίδης, ζωγράφισε απόψεις των χωριών της πατρίδας του της Κύπρου. Αλλά η δική του οπτική γωνία είναι αυτή της καταγγελίας, διότι αναδεικνύει τα χαλάσματα κατεστραμμένων σπιτιών ως αποτέλεσμα της τουρκικής εισβολής και της εγκατάλειψης περιουσιών. Ο Ιωαννίδης λειτούργησε με αυτές τις ζωγραφίες του καταγγελτικά, χωρίς να εξιδανικεύει το παρελθόν και χωρίς να αρνείται την ιστορία. Ενώ αργότερα σαν αντιστάθμισμα, απέδωσε με μεταφυσική διάθεση τον κομματιασμένο κόσμο της μετανάστευσης.

Οι ζωγράφοι αυτοί απέδωσαν σε μια περίοδο της ζωής τους τον κόσμο της ελληνικής υπαίθρου που έμεινε πίσω, αλλά δεν έμειναν εκεί, αργότερα μετακινήθηκαν το ενδιαφέρον τους και σε άλλες θεματογραφίες, γι' αυτό είναι απαραίτητο να εξετασθεί η δουλειά τους ξεχωριστά. Το

μάθημα που παίρνουμε από αυτούς είναι, πως δεν πρέπει πάντα να αναζητάμε στα έργα άμεσο συσχετισμό των κοινωνικών αισθημάτων των καλλιτεχνών και των θεμάτων που διαλέγουν. Αυτοί οι ζωγράφοι με το που πρόβαλαν τα αισθήματα από τον κόσμο της υπαίθρου, μας είπαν έμμεσα πως η πόλη στην οποία κατοίκησαν δεν είχε μπει ακόμα βαθιά στην ψυχή τους.

Για να επιστρέψουμε στον Κ. Παπαλιώζη, πρέπει να τονίσουμε πως η εργατική του θεματογραφία έμεινε αποσπασματική, χωρίς συνέχεια. Ο ίδιος, οδηγήθηκε στον επαναπατρισμό στην ελληνική επαρχία. Ο γυρισμός στο χώρο της καταγωγής του μετά από δέκα περίπου χρόνια παραμονής στην Αυστραλία, αποτέλεσε ένα προσωπικό γεγονός και έκλεισε ένα κύκλο στην ιστορία ενός ανθρώπου. Οι εργάτες του για την παροικία και την αυστραλιανή κοινωνία, είναι σαν να μην υπήρξαν, να μην έζησαν ποτέ. Οι Κοινοί, οι οργανώσεις γενικά των μεταναστών, δεν ενδιαφέρθηκαν ποτέ να καταγραφεί η ιστορία της εργασίας. Όχι μόνο από καλλιτεχνική πλευρά, αλλά ούτε καν από συνδικαλιστική και κοινωνιολογική πλευρά. Για ότι αφορά το έργο του Παπαλιώζη, μόνο πέντε – δέκα άνθρωποι θα θυμούνται, τα υποφωτισμένα πρόσωπα των εργατών του, την αμηχανία και την μοναξιά τους. Οι ζωγραφίες του καλλιτέχνη αυτού, μας αποκαλύπτουν την ατμόσφαιρα της πρώτης επαφής του μετανάστη με το χώρο της εργασίας. Μας δείχνουν το πρώτο σοκ που υφίσταται ο άνθρωπος της γεωργικής κοινωνίας, καθώς η μετανάστευση τον ρίχνει στα σαρόνια των πολυεθνικών εργοστασίων. Το σώμα και το πνεύμα αυτού του ανθρώπου, φαίνεται πως υπέστη ένα δυνατό τράνταγμα και κοκάλωσε σε αυτή την κατάσταση, μη δυνάμενος να βγει έξω από τον κλοιό του κοινωνικού σοκ. Παρ' όλα αυτά ο εργάτης αυτός δεν έχει φτάσει στο σημείο να παραμορφωθεί και να διαλυθεί, λόγω της κρίσης που βιώνει από τη σύγκρουση των δύο διαφορετικών αξιακών συστημάτων που κλείθηκε να υπηρετήσει σαν νεομετανάστης. Οι εργάτες αυτοί είναι ακόμα άρτιες φιγούρες, αλλά χωρίς την καρτερία και ελπίδα για το μέλλον που είχαν οι εργάτες του Α. Δούκα.

Η συνέχεια την άλλη Παρασκευή

Η νοσταλγία για τη φύση και το χωριό, είναι κάτι που αναδεικνύεται επανειλημμένα από τους καλλιτέχνες από τα μέσα του 19ου αιώνα και ύστερα, καθώς ο αστικοποιημένος κόσμος αναπολεί τη φύση που καταστράφηκε και το χωριό που εγκαταλείφθηκε.